

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
(Ενδεικτικές απαντήσεις)ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**A1. α.**

1 = Σ

2 = Λ

A1. β.

i) ἐν τοῖς συναλλάγμασι, ἐν τοῖς δεινοῖς, περὶ τὰς ἐπιθυμίας, περὶ τὰς ὀργάς

(Ἡ ἀπάντηση που ἔδωσε ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου κ.Βασίλης Μπετσάκος:

<https://www.facebook.com/share/1LT7Ams1dU/>)

ii) Τὰς ἐνεργείας

B1. Στὸ παραπάνω χωρίο τῶν Ἡθικῶν Νικομαχείων ἐπιβεβαιώνεται ἓνα συγκεκριμένο γεγονός που παρατηρεῖται νὰ συμβαίνει στὶς πόλεις – κράτη. Στὴν εὐρύθυμη λειτουργία τῶν πόλεων – κρατῶν συμβάλλουν οἱ ἴδιοι νομοθέτες, μέλημα τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ ὁ ἐθισμός τῶν πολιτῶν σὲ ἠθικὲς πράξεις, ὥστε νὰ γίνουν καλοὶ καὶ νὰ ἀποκτήσουν τὶς ἀντίστοιχες ἠθικὲς ἀρετές. Ὅσοι, βέβαια, δὲν ἐπιτελέσουν αὐτὸ τὸ ἔργο σωστά, δὲν πετυχαίνουν τὸν σκοπὸ τους. Πιο συγκεκριμένα, βασικὸ ζητούμενο ἀποτελεῖ πῶς γεννιοῦνται καὶ φθείρονται οἱ τέχνες καὶ οἱ ἀρετές. Σημαντικὸ στὴ φιλοσοφικὴ σκέψη τοῦ Ἀριστοτέλη εἶναι τὸ θεμελιώδες ἀντιθετικὸ ζεύγος γένεσις – φθορά, ἥδη ἀπὸ τὶς ἀπαρχές τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης. ΓΙΑ τὸν φιλόσοφο, υπήρχε γιὰ τὰ ὄντα μιὰ φυσικὴ μονόδρομη διαδικασία: γένεσις, αὐξησης, τελείωσις, παρακμὴ, φθορά, ἡ ὁποία ἀφορᾷ ἐξίσου καὶ τὶς ἠθικὲς ἀρετές. ΓΙΑ τὴν κατάκτηση, λοιπόν, τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς προηγεῖται ἡ πράξις. Ἡ γένεσις, ἐπομένως, ἀλλὰ καὶ ἡ φθορά τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς βρίσκεται στὶς ἴδιες αἰτίες καὶ στὰ ἴδια μέσα, στὴν ἠθικὴ πράξις. Παράλληλα, ὁ Ἀριστοτέλης καταφεύγει στὴ χρήση ἐνός ἀναλογικοῦ συλλογισμοῦ με τὴν ἀναφορά στὸ παράδειγμα τεχνῶν (ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη). Ὡς τέχνη ὀρίζεται τὸ σύνολο τῶν γνώσεων καὶ τῶν δεξιοτήτων που ἐπιτρέπουν στὸ συγκεκριμένο ἀτοκὸ τους νὰ παράγει μορφές, τεχνικὰ δημιουργήματα. Ὑπὸ αὐτὴ τὴν ἐννοία, δηλώνει ὁ Ἀριστοτέλης, ἡ τέχνη μιμνῆται τὴ φύση. Κοινὸς παράγοντας που τὶς συνδέει εἶναι ἡ ὑπάρξη κάποιας δημιουργικῆς λογικῆς. Ἐτσι, τεχνίτης δὲν εἶναι μόνον ὁ καλλιτέχνης ἀλλὰ γενικότερα ὁ δημιουργός, καὶ προϊόντα τῆς τέχνης ὄχι μόνον τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα ἀλλὰ ὅλα τὰ δημιουργήματα τοῦ τεχνίτη. Τὰ ἐιδικότερα παραδείγματα τῶν κιθαριστῶν καὶ τῶν οἰκοδόμων χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ δείξει ὅτι με τὴν καλὴ ἐξάσκηση πετυχαίνει κανεὶς τὸν στόχο του, ἐνῶ με τὴν κακὴ ἀποτυγχάνει. Ἐν ὀλίγοις εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξασκηθεῖ ὁ κιθαριστὴς στὸ παίξιμο καλῆς κιθάρας, γιὰ νὰ γίνῃ καλὸς κιθαριστὴς. Ἀν δὲν ἐξασκηθεῖ με τὸν κατάλληλο τρόπο, θὰ γίνῃ κακὸς κιθαριστὴς (ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί). Με ἀντίστοιχο τρόπο, κάθε οἰκοδόμος εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξασκηθεῖ στὸ χτίσιμο τῶν σπιτιῶν, προκειμένου νὰ καταφέρει νὰ χτίζει καλὰ σπιτία. Ἀν δὲν ἐξασκηθεῖ με τὸν κατάλληλο τρόπο, θὰ γίνῃ κακὸς οἰκοδόμος (ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί). Τὸ ἴδιο, κατὰ συνέπεια, ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς ἠθικὲς ἀρετές. Ἀποκτᾷ κανεὶς μιὰ ἠθικὴ ἀρετὴ, ἀν πρῶτα ἐξασκηθεῖ με τὸν πρέποντα τρόπο στὸ νὰ κάνῃς ἠθικὲς πράξεις. Ἀν, βέβαια, δὲν ἐξασκηθεῖ σωστά, δὲν θὰ πετύχει τὸν στόχο του καὶ δὲν θὰ κατακτήσῃ τὴν ἠθικὴ ἀρετὴ (ἐτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται). Τέλος, ὁ Ἀριστοτέλης ὀλοκληρώνει τὴ σκέψη του ἀναφερόμενος στὸ γεγονός πως ἀν ἦταν ἔτσι τὰ πράγματα καὶ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ υπήρχε ἐκ φύσεως στους ἀνθρώπους, θὰ ἦταν καθορισμένο ἀπὸ τὴ φύση ἀν αὐτοὶ ἦταν καλοὶ ἢ κακοὶ καὶ δὲν θὰ χρειαζόταν κανεὶς νὰ τους διδάξῃ κάτι σχετικὸ (εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί). Ἀπὸ τὴ στιγμή, ὅμως, που ὑπάρχουν δάσκαλοι γιὰ αὐτές, καταλήγει με τὴν εἰς ἀτοπον ἀπαγωγὴ πως εἶναι ἐπὶκτητες καὶ ὄχι ἐμφυτες. Ὁ υποθετικὸς λόγος που χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸν φιλόσοφο ἀνήκει στὸ εἶδος τοῦ μὴ πραγματικοῦ (Υπόθεση: εἰ + ὀριστικὴ ἱστορικὸς χρόνος). Ὑπηρετεῖ, ἐπομένως, τὴν πρόθεση του νὰ δείξει τὸ ἀδύνατον νὰ εἶναι ὅλοι ἀπὸ τὴ γέννηση τους καλοὶ ἢ κακοὶ καὶ νὰ κρίνεται περιττὴ ἡ παρουσία τοῦ δασκάλου γιὰ θέματα ἠθικῆς.

B2.

Ἡ συμπεριφορὰ καὶ οἱ ἐπιλογές τοῦ ἀτόμου στὰ πεδία τῆς ἀνθρώπινης πράξης στὸ παράλληλο κείμενο καὶ στὸ ἀπόσπασμα «Οὕτω δὲ ... ἄδικοι» ἀπὸ τὸ διδαγμένο κείμενο παρουσιάζονται σὲ ἀμεση συνάρτηση με τὸ δίκαιο καὶ τὸ ἀδικο. Ἀπὸ τὴ μία, ὁ Ἀριστοτέλης ἐπισημαίνει πως οἱ ἀνθρώποι γίνονται δίκαιοι ἢ ἀδικοὶ ἀνάλογα με τὸν τρόπο που δρουν στὶς συναλλαγές τους. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐδῶ, με τὸν ὅρο συνάλλαγμα ἐννοεῖ τὴ καθημερινὴ συναλλαγὴ, τὴν

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ ΡΕΘΥΜΝΟ

καθημερινή συνάφεια (δεν αναφέρεται δηλ. η λέξη με τη συνήθη σημασία της, η οποία είναι συνθήκη, συμβόλαιο ή αμοιβαία συμφωνία). Λέγοντας καθημερινή συνάφεια εννοούμε την ζωή μέσα στην κοινωνία, στην πολιτικά οργανωμένη κοινωνία. Στο πλαίσιο των καθημερινών διαπροσωπικών σχέσεων των ανθρώπων και της κοινωνικής τους ζωής ανάλογα με τις πράξεις, τη συμπεριφορά και την ποιότητα των ενεργειών τους (αυτά όλα παίζουν αποφασιστικό ρόλο) οι άνθρωποι θα αποκτήσουν ή όχι ηθικές αρετές. Επισημαίνεται λοιπόν στην ενότητα αυτή, πόσο μεγάλη είναι η σημασία τη ηθικής πράξης στις διαπροσωπικές σχέσεις, προκειμένου να αποκτήσουν οι άνθρωποι κάποια ηθική αρετή. Η ηθική πράξη και η συμπεριφορά του ανθρώπου σε όλες τις περιστάσεις της ζωής παίζουν σημαντικό ρόλο στην απόκτηση της αρετής. Μάλιστα, ο φιλόσοφος θεωρεί ως ένα από τα σπουδαιότερα έργα της πολιτείας το παιδευτικό, που υλοποιείται κυρίως με τους νόμους και την παιδεία. Έτσι, λοιπόν, τονίζει ότι πρώτιστο μέλημα και επιδίωξη κάθε νομοθέτη είναι η ηθική αρτίωση των πολιτών, που πραγματώνεται με τον εθισμό τους μέσω των νόμων στην εκδήλωση συγκεκριμένων, κοινωνικά αποδεκτών συμπεριφορών («οἱ γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθοὺς»).

Από την άλλη, στο παράλληλο κείμενο, η έννοια της δικαιοσύνης συνδέεται επίσης με τον άνθρωπο, εξετάζοντας όμως μια διαφορετική πτυχή, η οποία σχετίζεται άμεσα με τον τρόπο συμπεριφοράς προς τον συνάνθρωπο. Πιο συγκεκριμένα, οι άνθρωποι γίνονται δίκαιοι μέσα από την ένδειξη «επιείκειας» προς του άλλους (Η δικαιοσύνη και η επιείκεια και στον πέραν του δικαίου χώρο είναι η «αρετή προς έτερον»). Η «επιείκεια» εντοπίζεται σε καθημερινές πράξεις, όπως η ένδειξη ενσυναίσθησης και αντίληψης μιας διαφορετικής οπτικής γωνίας, χωρίς βέβαια να θεωρείται απαραίτητη η συμφωνία με αυτή (απαιτεί τη θεώρηση και της οπτικής του άλλου, όχι αναγκαιώς για να τη δεχθούμε, αλλά για να την κατανοήσουμε). Έπειτα, σχετίζεται με την ένδειξη φιλαλληλίας, θεώρηση που σημαίνει πως δείχνει κανείς έμπρακτα την υποστήριξή του προς τον συνάνθρωπο σε περίπτωση ανάγκης (περαιτέρω και στήριξη του άλλου, όταν χρειάζεται) καθώς, επίσης, και με την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής αλληλεγγύης, όπως επιτάσσουν οι αντίστοιχες διατάξεις του Συντάγματος της χώρας (αυτό που επιτάσσει η διάταξη του Συντάγματός μας, όταν αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής αλληλεγγύης). Εν ολίγοις, η δικαιοσύνη εκφράζεται μέσα από καθημερινά και απτά παραδείγματα συμπεριφοράς προς τον συνάνθρωπο και αφορά κάθε είδους σχέση που έχει τη δυνατότητα να συνάψει κανείς σε οποιοδήποτε τομέα και οποιαδήποτε περίπτωση, προσωπική ή συλλογική (και όποιες άλλες ανθρώπινες, ατομικές ή συλλογικές, σχέσεις). Κατά συνέπεια, η αρετή της δικαιοσύνης είναι μία πράξη με αμιγώς κοινωνικό και πολιτικό χαρακτήρα και σε αυτό οφείλεται και η αξία της.

B3.

- 1=Λάθος
- 2=Λάθος
- 3=Σωστό
- 4=Σωστό
- 5=Λάθος

B4.

- Ρυπογόνος = γίνονται
- Ανάθεση = νομοθέται
- Ένδεια = έδει / δεί
- Ξέφρενος = σώφρονες
- Διάστρεμμα = αναστρέφεται

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Ποιος, επομένως, κάτω από αυτές τις συνθήκες (ή αφού έχει έτσι η κατάσταση) θα τολμούσε να προβεί σε τέτοια ενέργεια; Νομίζω μάλιστα ότι είναι παράδοξο εσείς, που η πόλη εσάς έχει διαχρονικά επιφορτίσει με την ευθύνη για τα ιερά ελαιόδενδρα (ή να φροντίζετε τα ιερά ελαιόδενδρα), ούτε να μου έχετε επιβάλει ποτέ έως τώρα πρόστιμο (ή να με έχετε τιμωρήσει) γιατί καλλιέργησα τον χώρο γύρω απ' αυτά (ή επειδή εργάστηκα παράνομα) ούτε να με έχετε παραπέμψει στο δικαστήριο γιατί απομάκρυνα κάποια, και αυτός, που ούτε καλλιεργεί κάπου κοντά ούτε είχε οριστεί υπεύθυνος ούτε είναι σε ηλικία ώστε να γνωρίζει για τέτοια ζητήματα, να με μηνύσει γιατί απομάκρυνα, υποτίθεται, ιερό ελαιόδενδρο.

Γ2. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο ομιλητής καταδεικνύει τους λόγους για τους οποίους δεν θα μπορούσε να διαπράξει το έγκλημα για το οποίο κατηγορείται. Αρχικά χρησιμοποιεί ένα επιχείρημα πολιτικής φύσης τονίζοντας ότι θα του ήταν ευκολότερο να διαπράξει το αδίκημα, για το οποίο άδικα κατηγορείται, στα χρόνια των Τριάκοντα

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ ΡΕΘΥΜΝΟ

καθώς τότε για οποιονδήποτε ήταν ευκολότερο να παρανομήσει καθώς υπήρχε αναρχία και πλήρης ανομία και κανείς δεν θα έδινε σημασία σε κάτι τέτοιο (Πότερον δέ μοι κρεῖττον ἦν, ὧ βουλή, δημοκρατίας οὐσης παρανομεῖν ἢ ἐπὶ τῶν τριάκοντα; ... οὔτε τοιοῦτο οὔτε ἄλλο οὐδὲν κακὸν ποιήσας φανήσομαι). Αφού λοιπόν δεν εκδήλωσε τότε παραβατική συμπεριφορά πως θα ήταν δυνατό να το κάνει τώρα στα χρόνια της δημοκρατίας; Επίσης θα ήταν παράλογο να κατέστρεφε ένα δέντρο σε έναν τόπο που δεν υπήρχαν άλλα δέντρα οπότε η απουσία του ενός θα κινούσε υποψίες (... ἐν ᾧ δένδρον μὲν οὐδὲ ἓν ἐστὶ, μιᾶς δὲ ἐλάας σηκός, ὡς οὗτός φησιν, ἦν, κυκλόθεν δὲ ὁδὸς περιέχει...)! Ἀλλωστε πως θα μπορούσε να το έκανε τη στιγμή που ο χώρος στον οποίο βρισκόταν το ιερό ελαιόδεντρο περιμετρικά κατοικοῦνταν και σίγουρα θα τον έβλεπε κάποιος από τους γείτονες (ἀμφοτέρωθεν δὲ γείτονες περιοικοῦσιν, ἄερκτον δὲ καὶ πανταχόθεν κάτοπτον ἐστίν;). Εξάλλου ποτέ μέχρι τώρα δεν του έχει επιβληθεί κάποιο πρόστιμο ούτε έχει οδηγηθεί στο δικαστήριο για παρόμοια πράξη (Δεινὸν δέ μοι δοκεῖ εἶναι ὑμᾶς μὲν, ... ὡς ἀφανίσαντα εἰς κίνδυνον καταστῆσαι,). Θα ήταν εντελώς παράδοξο να συνέβαινε κάτι τέτοιο τώρα ενώ στο παρελθόν δεν είχε δώσει καμία αφορμή. Ἀλλωστε αυτός που τον κατηγορεί ούτε καλλιεργεί ούτε έχει οριστεί υπεύθυνος, οπότε δεν έχει καμιά δουλειά να ασχολείται, ούτε είναι σε ηλικία για να γνωρίζει για τέτοια θέματα για να τον μηνύσει. (τοῦτον δ' ὅς οὔτε γεωργῶν ἐγγὺς τυγχάνει οὐτ' ἐπιμελητῆς ἡρημένος οὐθ' ἡλικίαν ἔχων εἰδέναι περὶ τῶν τοιούτων, ἀπογράψαι με ἐκ τῆς γῆς μοριὰν ἀφανίζειν.)

Γ3.α.

- **τοῦτον** : τούτους
- **ὅς** : οἷ
- **γεωργῶν** : γεωργοῦντες
- **τυγχάνει** : τυγχάνουσι
- **ἐπιμελητῆς** : ἐπιμεληταί
- **ἡρημένος** : ἡρημένοι

Γ3.β.

- **διαβεβλημένοις** : διαβλήθητι
- **ἀφανίζειν** : ἀφανιεῖν
- **φησὶν** : φαίη
- **περιοικοῦσι** : περιώκουν

Γ4.α.

- **οὐσης** : γενική απόλυτη επιρρηματική χρονική μετοχή με υποκείμενο το δημοκρατίας, ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο παρανομεῖν.
- **ἀδικεῖν** : τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα ἐξῆν.
- **ἐμαυτῷ** : δοτική αντικειμενική από το κακονούστατος (έχθρας σημαντικό επίθετο)
- **ἐλαῶν** : αντικείμενο του απαρέμφατο ἐπιμελεῖσθαι
- **ὡς ἀφανίσαντα** : αιτιολογική μετοχή υποκειμενικής αιτιολογίας (λόγω της ύπαρξης του ὡς) συνημμένη στο , ως επιρρηματικός της αιτίας στο εἰς κίνδυνον καταστῆσαι.
- **ἐπιμελητῆς** : κατηγορούμενο στο ὅς από τη μετοχή ἡρημένος (εκλογής σημαντικό).

Γ4.β.

Υπόθεση: εἰ μὴ ... ἦν (οριστική ιστορικού χρόνου παρατατικού)

Απόδοση: ... ἂν ἐπεχείρησα (δυνητική οριστική)

Είδος: Μη πραγματικό

Προσδοκώμενο: ἐάν/ἂν/ἦν μὴ ... ὧ, ἐπιχειρήσω